

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Albert Kersten

Luns. Een politieke biografie

Boom | 2010 | 752 pp. | € 39,90 | ISBN 9789085069355

Kleurrijke man, kleurloze biografie

door *Peter Bootsma*

De auteur werkt bij het Montesquieu Instituut aan een proefschrift over coalitievorming, in vergelijkend perspectief. Hij publiceerde diverse boeken over de Nederlandse politieke geschiedenis, waaronder de biografie van Dries van Agt.

Bij de presentatie van *Luns. Een politieke biografie* van Albert Kersten vertelde Max van Weezel van *Vrij Nederland*, veteraan in de Haagse journalistiek, over de enige keer dat hij Joseph Luns had meegemaakt.

Het was eind 1979, na het NAVO-dubbelbesluit over de kruisvluchtwapens dat in Nederland zeer omstreden was. Nadat Luns, als secretaris-generaal van de NAVO, het besluit over productie en plaatsing van de wapens bekendgemaakt had, eiste en kreeg de Nederlandse regering een voetnoot in het perscommuniqué. Over plaatsing in Nederland zou pas later besloten worden. Op de borrel na afloop in het NAVO-hoofdkwartier was de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken, Chris van der Klaauw, aanwezig. Hij was slechtiend en liep pardoes een juffrouw omver die rondging met een schaal met satéstokjes, die op de grond belandden. Luns zag het gebeuren en mompelde, net

iets te hard, zodat het hoorbaar was voor Van Weezel: 'Na alles wat Nederland vandaag de NAVO al heeft aangedaan, kan dit er ook nog wel bij.'

Het verhaal staat niet in het boek; de naam van Van der Klaauw ontbreekt zelfs in het register. Wel vinden we over deze omstreden kwestie de volgende zin: 'Minder helder was hoe de [NAVO] de steun van de publieke opinie voor het dubbelbesluit zou kunnen genereren. Alle betrokkenen waren zich ervan bewust dat het scheppen van politiek draagvlak een moeilijke zaak was, maar er bestonden diepgaande meningsverschillen over de beste aanpak.' Zulke zinnen staan er veel in het boek – veel te veel. Ze zijn van een verpletterende nietszeggendheid, en maken het regelmatig tot een worsteling om door het boek heen te komen.

Dat het gebruik van zulke loze volzinnen heel jammer is bij de beschrijving van het politieke leven van een kleurrijk man als Luns, behoeft geen betoog. Maar de auteur maakt er helaas een gewoonte van om, waar het spannend wordt, de zaak 'weg te schrijven', de lezer in verbazing achterlatend.

Zo willen we natuurlijk weten hoe die vork van Luns' NSB-lidmaatschap nou in de steel zat. In maart 1979 kwam naar buiten dat

B
O
E
K
E
N

Luns daar van 1933 tot 1936 lid van zou zijn geweest. Luns' komisch aandoende verweer was dat zijn broer hem lid gemaakt had. Tien jaar geleden al vertelde Luns' schoonzus eenmalig aan *Elsevier* hoe dat in zijn werk was gegaan: het was een even ontluisterend als misschien weinig verrassend verhaal. De secretaris-generaal van de NAVO kwam pardoos op bezoek, en vanuit een belendend vertrek kon zij horen hoe Luns haar man, zijn broer, in geharnaste taal opdroeg de schuld op zich te nemen. Dat maakt nieuwsgierig: hoe haalt iemand zoiets in zijn hoofd, kennelijk volkomen schaamteloos? Niet alleen komt de lezer daar bij Kersten niet ach-

.....
*De diplomaat wordt te
diplomatiek neergezet,
daarmee verliest het verhaal
alle scherpte*
.....

ter, de auteur stelt zelfs dat Luns alleen zijn broer *vroeg* om zo'n brief te schrijven. En dat zonder naar eerdergenoemd interview te verwijzen. Daarmee – maar er zijn veel meer voorbeelden – laadt Kersten de verdenking op zich dat hij te mild is voor zijn object van onderzoek. De diplomaat wordt te diplomatiek neergezet, waarmee het verhaal alle scherpte verliest.

Zodra dit besef bij het lezen doordringt, kunnen bij vele passages vraagtekens worden gezet. Kersten beschrijft bijvoorbeeld dat de Italiaan Brosio, die in 1971 bij de NAVO door Luns wordt opgevolgd, voor die organisatie nog een missie naar Moskou mag ondernemen. Luns wil die echter wel zo kort en beperkt mogelijk houden – tot teleurstelling van zijn voorganger. Bij het overlijden van Luns in 2002 heeft zijn goede vriend Ernst van der Beugel echter verteld hoe Luns na zijn eigen afscheid van de NAVO, in 1984, nog

jarenlang aan de poten van de stoel van zijn opvolger, Lord Carrington, bleef zagen. Een biograaf moet daarvoor een verklaring bieden, maar Kersten mompelt slechts iets over 'enige rancune' van Luns tegen Carrington: ook daarmee weer toont hij zich eenvoudig te weinig kritisch.

Die attitude hindert de lezer ook in de beschrijving van datgene waar Kersten – terecht – verreweg de meeste aandacht aan besteedt in de negentien jaar dat Luns op Buitenlandse Zaken zat: de mislukking van zijn beleid om overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië te voorkomen. Ook de apotheose daarvan, in de Tweede Kamer op 24 mei 1962, schrijft Kersten weg. Na vele tientallen pagina's over de voorgeschiedenis beschrijft de auteur hoe in de Kamer, voor het eerst, in de eerste termijn niet Luns, als minister van Buitenlandse Zaken, het woord voert, maar Jan de Quay, als minister-president. We lezen nog net dat Luns de Kamer boos verlaat, maar Kersten vermeldt niet dat er een causaal verband was met De Quays optreden. Dat maakt de beschrijving bijna van een oppervlakkig karakter. Dat Luns voor eenieder zichtbaar opgewonden tegen De Quay gesticuleerde, staat bijvoorbeeld weer wel in het standaardwerk over dit kabinet van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis, waar Kersten nota bene naar verwijst in de bijbehorende noot. Dat op de hamvraag waarom Luns vervolgens niet aftreedt in dit boek geen antwoord komt, verwondert dan langzamerhand al niet meer, maar dat willen we natuurlijk wel weten als lezers.

* * *

Er had, kortom, zoveel meer in dit onderzoek gezeten. De auteur heeft er vijftien (!) jaar de tijd voor genomen. Dat is erg lang, zelfs met de verschoning in het voorwoord dat er veel ander werk tussendoor kwam. Des te bevreedender is het dan dat er enorme fouten in zitten: het gaat niet 'hart

tegen hart' (p. 312), John Jansen van Galen heet niet John van Galen Last (p. 10) en Vondeling was in 1970 geen voorzitter van de PvdA, zelfs geen fractievoorzitter (p. 453). Erger dan deze fouten zijn omissies die niet hadden mogen voorkomen. Zo slaat de auteur, ondanks de hem ruim bemeten onderzoekstijd, om niet nader verklaarde redenen een aantal wezenlijke thema's over. De Nacht van Schmelzer, waarmee in 1966 de ontreding bij de KVP en de polarisatie bij links pas echt startte, blijft geheel onbesproken, hoewel Luns er met zijn neus bovenop zat. En de laatste achttien jaar van Luns' leven komen er met minder dan één pagina wel erg bekaaid vanaf. En dat terwijl we weer wel exact te weten komen waaruit het diner bestond dat Luns het opvolgend bestuur van een studentenvereniging in 1936 aanbood – maar wat is de zin van zulke informatie?

Opvallend weinig aandacht besteedt de auteur ook aan Luns' omgang met de Kamer, en met zijn collega's in het kabinet. Waar hij daarover schrijft, heeft het verhaal weinig kleur. Luns zal best gevonden hebben dat Kamerleden hem nog wel eens 'hinderlijk volgden' (dat vindt elke minister van Buitenlandse Zaken), maar Kersten vergoelijkt dat meteen weer: volgens Luns maakt de regering nu eenmaal het buitenlands beleid en kon de Kamer hem geen instructies geven. Als dat zo is moet dat herhaaldelijk tot confrontaties hebben geleid, maar daarover komen we eigenlijk niets te weten. Andere auteurs hebben Luns' houding tegenover de Kamer gekenmerkt als 'neerbuigende minzaamheid'. Daar lijken voldoende aanwijzingen voor, bijvoorbeeld – niet in het boek – het opzettelijk verhaspelen van namen van Kamerleden ('Lamstraal' in plaats van 'Lankhorst'). Wat omgang met collega's betreft zegt het iets dat Luns in 1968 met aftreden dreigde toen premier Piet de Jong hem dwong uit het buitenland terug te ke-

ren voor de Algemene Beschouwingen (en aan het langste eind trok). Hij had toen al de gewoonte ontwikkeld om te laat te komen en vooral zijn eigen agendapunt bij te wonen. Hoe dat zich ontwikkeld vanaf 1952 heeft komt niet aan bod.

Dat het boek slechts bij vlagen vlot leesbaar is geschreven, is ronduit onbegrijpe-

.....
.....
*Luns vertoonde de
eigenaardige combinatie van
een autoritaire man met een
groot gevoel voor humor*
.....
.....

lijk: Luns was juist zo ongeveer de kleurrijkste politicus van zijn tijd.

Het boek wordt vooral interessant op de schaarse plekken waar de auteur iets laat zien van Luns als persoon in de politiek: de eigenaardige combinatie van een autoritaire man met tegelijk een groot gevoel voor humor wordt dan zichtbaar. Daar hoort een (politieke) biografie overigens vooral over te gaan, maar in dit boek gaat het er echter te weinig over, zodat het maar de vraag is of dit boek een biografie mag heten. Vermoedelijk gaat de hoofdpersoon daarvoor toch veel te vaak schuil achter de dossiers die besproken worden, en staat de auteur niet zozeer boven als wel achter zijn hoofdpersoon.

Bepalende momenten in de politiek willen zich nog wel eens voordoen tijdens een kabinetsformatie. Luns heeft er vele meegemaakt die ons veel zouden kunnen leren, ook over zijn persoon, maar Kersten blijft dan helaas weer aan de oppervlakte. Zo lezen we dat formateur Jo Cals in 1965 Luns duidelijk maakte dat de tijd voorbij is dat een minister zijn eigen staatssecretaris mag uitzoeken, maar over het hoe en wat treedt Kersten helaas niet in detail. Leerzaam is wel Luns' advies aan jonge diplomaten om grie-

B
O
E
K
E
N

ven te kweken tegenover hun meerderen: dat kan later altijd van pas komen als wisselgeld. Luns probeerde die tactiek ook in te zetten tegenover de Amerikanen, maar dat bleek toen het erop aankwam (bij de kwestie Nieuw-Guinea) niet te werken. Kersten lijkt zich met zijn hoofdpersoon geen raad te weten, als hij daarover concludeert: 'Vaak was het gespeelde emotie, maar soms ook niet.'

* * *

De auteur heeft zich, blijkens het voorwoord, ten doel gesteld om het beeld van Luns bij te stellen in de richting van de werkelijkheid. Dit boek is daartoe geen erg geslaagde poging: al te vaak krijgt de hoofdpersoon daarvoor te weinig kleur.

Het is wel duidelijk in welke richting de auteur het beeld wil bijstellen: 'De media waren vanaf de late jaren zestig niet langer een bolwerk van objectieve berichtgeving', stelt hij in de inleiding. Het is natuurlijk maar de vraag of de sterk verzuilde media dat in de jaren vijftig wel waren. Luns was zeker een vakman, anders had hij het niet negentien jaar op Buitenlandse Zaken en dertien jaar bij de NAVO volgehouden. Misschien is dan de vraag juister of Luns de tekenen van de tijd nog wel verstond, toen de media vanaf de late jaren zestig een inhaalslag maakten en het gezag steeds meer ter discussie kwam te staan. Luns' vertrek als minister kwam wat dat betreft nog net op tijd: vanuit Brussel had hij een ronduit vijandige verstandhouding met het kabinet-

Den Uyl, zeer geliefd bij de (linkse) media in Nederland. Kersten beschrijft voor die jaren wel de vetes tussen Luns en de minister van Defensie in dat kabinet, Henk Vredeling, maar verzuimt te vermelden wat Luns vond van Max van der Stoep op Buitenlandse Zaken. Die herstelde daar in zekere zin wat was scheefgegroeid na negentien jaar Luns (en een tweejarig intermezzo van Schmelzer) door bijvoorbeeld de situatie in Tsjechoslowakije niet slechts door een militaire bril te bezien zoals Luns steeds had gedaan, maar vooral aandacht voor de mensenrechtensituatie te tonen. Wat Van der Stoep deed kon niet deugen gezien het kabinet waar hij in zat, vond Luns; daarmee ontnam hij zichzelf een kans om althans nog enige invloed in Nederland te hebben. Nadat het kabinet-Den Uyl verdwenen was werd Luns in Nederland steeds meer gezien als een man die het inzicht in de tijdgeest definitief was verloren. Zijn opmerking bij de onthulling van het homomonument in Amsterdam dat er dan ook maar een monument voor kleptomanen moest komen, is daarvoor een van de vele bewijzen.

Een troostrijke gedachte voor de lezer is tot slot wel dat met de verschijning van deze biografie de Luns-archieven nu ook voor anderen dan Kersten open zijn gegaan. De onderzoekers kunnen zich nu op die goudmijn gaan storten; daar moet nog veel materiaal in zitten dat voor dit boek niet of niet goed gebruikt is.